

LE GOFF, Jacques: *Il meraviglioso e il quotidiano nell'Occidente medievale*. Editori Laterza. Roma-Bari 1983. 244 pàgines. (trad. de Michele Sampaolo)

Tretze articles, la major part inèdits, i una nota introductòria a cura de Francesco Maiello, configuren el darrer llibre de J. Le Goff. Al començament del llibre, i sota el títol de nota introductòria, s'estableixen les premisses de treball de l'autor (Maiello ho ha sabut fer). És una introducció curta, però contundent i que cal no deixar de banda. La recerca antropològica en el mètode històric i les línies establertes per M. Mauss dins del camp de l'Etnologia són les fonts d'inspiració d'aquest recull d'articles. El silenci de la història, el silenci que parla a través de la paraula escrita i del document-monument, una metodologia de repetició i de claredat en el discurs històric, la sociologia del coneixement... encaminen el discurs legoffià.

El primer article s'anomena «Il meraviglioso nell'occidente medievale» (tit. orig. «Le merveilleux dans l'Occident médiéval» —mecnografiat—) i ens obre la porta cap a aquest món de l'inconscient de la història. És un estudi metodològic fet a tres nivells. El primer nivell és el del vocabulari: què és el que entenem per «meravellós»? i com l'home de l'Edat Mitjana entenia aquest «meravellós»? El segon nivell, el configura l'estudi etimològic de la paraula en qüestió, entenent-la com allò-que-es-veu en el substrat ideològic de la consciència col·lectiva i la seva permanència a través del temps. El tercer nivell és l'estudi de les fonts hagiogràfiques, dividides en dos períodes cronològics diferenciats: segles V-XI: la seducció pel «meravellós»; i XII-XIII: la recerca de la identitat de la cavalleria medieval a través de les fonts orals, la idealització del món cavalleresc per la via de la «meravella» i el paper de l'Església com a aculturadora del «meravellós» i la seva aportació al gòtic. Conclou parlant de l'estètica del «meravellós» i amb un esquema conceptual dels termes *mirabilis* («el meravellós»); *magicus* (el sobrenatural satànic) i *miraculosus* (el «meravellós» cristià), inclosos tots tres en l'apartat *mirabilia*. Tot és producte d'éssers i forces sobrenaturals. El «meravellós» sorgeix com a contrapès del quotidià i com una forma de resistència a la ideologia oficial del cristianisme. La pregunta final és fins on arriba la dilatació i on comença la frontera del «meravellós».

El segon article s'anomena «Il deserto-foresta nell'occidente medievale» (tit. orig. «Le désert-fôret dans l'Occident médiéval» —mecnografiat—). El desert com a via simbòlico-imaginària cap al misticisme ha tingut un paper de primer ordre en les religions orientals. En el cristianisme medieval el desert es presenta, segons el nostre autor, d'una forma inèdita: el desert és el bosc. El bosc, com a via simbòlico-imaginària dins l'occident medieval, configurant la seva realitat material com a lloc

de cacera, de meditació i de treball, de recol·lecció, sorgeix en qualitat de desert institucional i simbolitza en un mateix espai els tres ordres feudals (*oratores, bellatores i laboratores*) i és la via de refugi i d'espiritualitat de l'occident medieval.

El tercer article, anomenat «*Osservazioni su corpo e ideologia nell'occident medievale*» (tit. orig. «*Quelques remarques sur corps et idéologie dans l'Occident médiéval*» —inèdit—), el podem catalogar, a nivell d'unitat temàtica, com una introducció als dos articles que segueixen: «*Le gesti del purgatorio*» (tit. orig. «*Les gestes du Purgatoire*» —inèdit—) i «*Le gesti di San Luigi: incontro con un modello e una personalità*» (tit. orig. «*Les gestes de Saint Louis: approche d'un modèle et d'une personnalité*» —inèdit—). Una de les grans revolucions culturals que va fer triomfar el cristianisme va ser la importància donada al cos, la bellesa del cos, l'espai del cos, la salvació del cos i de l'ànima conjuntament, el pecat del cos i el gest del cos. El gest configurarà tot un espai simbòlic, com ara el Purgatori; el gest de la pregària com a camí intermedi cap a la salvació passarà per la imatge del Purgatori, lloc de pas i lloc de penitència. El gest de Sant Lluís —el rei-sant— tanca aquesta trilogia sobre l'estudi simbòlic del cos; la seva imatge es manifesta com a model gestual cristià. El sisè article s'anomena «*Osservazioni sui codici di abbigliamento e alimentari nell'"Erec et Enide"*» (tit. orig. «*Quelques remarques sur les codes vestimentaire et alimentaire dans "Erec et Enide"*», en *Mélanges René Louis*, Argenteuil 1982, pp. 1243-58). És un profund estudi antropològic sobre el vestir i el menjar en l'obra de Chrétien de Troyes, *Erec et Enide*, que posa a la llum els moments «socials» de l'època on era indispensable menjar i vestir bé. Moments de re-presentació simbòlica com ara el matrimoni, la mort, el regal, la marxa cap a l'aventura, el retorn, etc. Estudi minuciós i de gran valor etnològic. L'article que segueix, «*Abbozo di analisi di un romano cortese*» (tit. orig. «*J. Le Goff-P. Vidal Naquet: Lévi-Strauss en Brocéliande. Esquisse pour une analyse d'un roman courtois*», en AAVV, Lévi-Strauss, Gallimard, Paris 1979, pp. 265-319) està basat en una altra obra de Chrétien: *Yvain ou le chevalier au lion* (1180); mitjançant l'anàlisi estructural de l'obra es posa sobre el paper un nou estudi de l'obra literària del món medieval. L'aventura d'Yvain serveix per a confirmar estudis fets per G. Duby i E. Köhler sobre la cavalleria medieval. La importància de la joventesa —*iuventus*— és la conclusió que vol treure el nostre autor del personatge literari quan constata, d'una manera fluida i clara, que la cavalleria medieval estava configurada en la seva major part pel que s'anomena dins la història social d'aquest període el grup de *iuvenes*, que no són tan sols un grup d'edat sinó que tenen una actitud i un comportament propis de qui només pot anomenar-se cavaller.

El vuitè article s'anomena «*L'ebrei negli exempla medievali: il caso dell'Alphabetum Narrationum*» (tit. orig. «*Le juif dans les exempla me-*

dievaux: le cas de l'*Alphabetum Narrationum*, en Maurice Olender (a cura de) *Pour Leon Poliakov. Le racisme, Mythes et Sciences*, Editions Complexe, Bruxelles, 1981, pp. 209-20). A través dels *exempla*, que es mostren com una nova font d'estudi històric, constata l'obra de conversió dels jueus al cristianisme, a la societat cristiana del segle XIII. Conversió cruel, tapada sota l'aparença del redempció i salvació de la minoria jueva. Un exemple de com podem estudiar les minories marginades de la societat medieval. Estudi que l'autor generalitza en l'article següent anomenat «Gli emarginati nell'occidente medievale» (tit. orig. «Les marginaux dans l'Occident médiéval», in AAVV, «Les marginaux et les exclus dans l'histoire», U.G.E., Paris 1979, pp. 18-28) i que podem resumir com un camí metodològic a seguir per a l'estudi dels marginats de l'Edat Mitjana. Comença per una delimitació geogràfica de la marginació medieval i fa seguidament un estudi tipològic de les diverses classes de marginats; acaba amb un estudi ideològic (social i de vocabulari) d'aquestes minories socials.

El desè article s'anomena «Lo storico e l'uomo quotidiano» (tit. orig. «Histoire et ethnologie: l'historien et l'"homme quotidien"», en *Mélanges en l'honneur de Fernand Braudel*, II. Toulouse 1973) i forma part de la unitat de contingut dels tres articles que conclouen el llibre, «Tempi brevi, tempi lunghi: prospettive di ricerca» (tit. orig. «Temps courts, temps longs: perspectives de recherches», *Cahiers de Clío*, n.º 15, 1968, pp. 37-51); «La Politica è ancora l'ossatura della storia?» (tit. orig. «Is Politics still the Backbone of History?», *Dedalus. Journal of the American Academy of Arts and Sciences* 100, 1971, pp. 1-19); i «A Proposito dell' "Autunno del Medioevo"» (tit. orig. «Da Entretien de Claude Mettra avec J. Le Goff. A propos de la réédition du livre de J. Huizinga, [Introducción a J. Huizinga] *L'automne du Moyen Age*, nuova ed., 1981, pp. VII-XVI). Aquests quatre darrers articles són de manifest, de noves vies a seguir en l'estudi històric, de projectes de futur, d'esperança en la modernitat i de fidelitat d'un gran historiador: J. Le Goff.

Maria Pont

Andrew W. LEWIS, *Royal Succession in Capetian France: Studies on Familial Order and the State*, (Harvard Historical Studies n.º 100), Cambridge, Harvard University Press, 1981, pp. X, 358.

Una cuestión de perspectiva. En ella reside la importante novedad del